

8
Gud mit bistånd!

✓ Korta Frågor

Angående Nyttan

af

**Måra Inländska
Mårter,**

Med

Wederbörandes tillstädielse /

Under

Oeconomiae PROFESSORENS och Kongl. Swensk.
Wettensk. Academ. Ledamots

Herr PEHR KALMS

Inseende /

Såsom et Academiskt prof, i Åbo Academies nedre Lärrosahl
den 20. Decembr. 1753.

Utgifne

af

CARL FRIDRIC LEOPOLD.

Tawastländinge.

ÅBO Tryckt, hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-Försten
dömet Finland, JACOB MERCKELL.

Kongl. Majests

**Tro Tjenare och Håradshöfdinge i Öfre och Nedre Serm &
li Håradet,**

Nedel och Håaachtad

Herr JOHAN WOIWALENIUS,

Min Gunstige Herr Morbroder.

Theologiae Adjunkten wid Kongl. Akademien i Åbo, och Kyrke-
foherden wid Nådendahls, Reso och Meri-Masko Församlingar,

Högåretwördige och Högälärde

Herr ISAAC ROSS,

Gunstige Gynnare.

Probsten och Kyrkefoherden wid Naagu och Nötdö Församlingar,

Högåretwördige och Högälärde

Herr ABRAHAM MIÖDH,

Gunstige Gynnare.

SÅst wannagt min och brist på ord mit innes yttre
hindrar,

At prisa Eder ynnest, och at wörda som jag wil;
Så ofta minnet af Er gunst mig uti hogen tindrar,

Så ofta dock min wördnad städs för Eder wäxer til.

Uptagen prof af wördnan' min i dessa korta Frågor

Med gunstig åtbörd; ty ånskönt min drift är klen och swag;

I wördnads full erkänsla jag dock alla trotsa wägar:

Jag tror at så, ja, icke en kan ågan' störr' än jag.

I brist af annan wedergärd skal jag til högden bära

Sör Edert wäl en slitig suck, J, som om hiertat lagt

Min wälfärd, Er, nu Wäden sielf til lyckans lott föråra

Sörst jordiskt lugn, men ständigt sen en himmelsk frögd
och pracht!

Min gunstige Herr Morbroders och mine gunstige Herrar Gynnares
Ödmultaste tjenare,

CARL FRIDRIC LEOPOLD.

J. J. N.

Uti de tre Naturens Riken har den Allwise Skaparen satt nästan allt hvad som kan tjena Menniskian uti det timeliga både til nödtorst och sällhet; Menniskian, för hwilkens goda i synnerhet allt detta är skapadt, älliger därföre, at giöra hwar och en af dessa Rikens inbyggare sig til så stor nytta och bättnad, som de af den Högsta Öfwerherren äro ämnade til. En rätt hushållning är alltså, at efter Skaparens affigt använda allt til vår nytta, som Naturen framalstrat. Vårt ändamål denna gången är, at endast fåsta våra tanckar något litet wid Orteriket, såsom det, hwilket ingakunda bibringar vår hushållning de sämsta ämnen; ty deraf hafwa wi vår mästa och bästa föda, våra bästa läkedomar, en del af våra kläder, Huus, färgörter, redskap, boskapsfoder, och margfalligt annat i hushållningen oumgängeligit; hwar til kommer, at en stor del af vår in- och utländska handel och rörelse, vår handtering, ja vårt tiltagande uti rikedom och magt, grundar sig i mycket på Ortevetenskapen, tiltager wid des tiltagande, och tvärt om.

Andre slugare Folckslag, ja sielfwe Barbarerne, hafwa varit mycket mona om at känna och upodla deras eget lands producter, hwarom wi öfvertygas af åtskillige Historie-Griffwares witnessbörder: Den som läser hvad Rheede nämnt om uti sin Hortus Malabaricus, Marckgraf och Piso uti deras beskrifningar öfwer Brasilien, Acosta uti des Natural-Historia öfwer

West-Indien, Sloane uti des Flora Jamaicensis, at förtiga otaligt många andra uti deras beskrifningar äfwen öfwer de af oss så kallade Barbariske länder, så skal han med förundran finna, huru högt desse af oss förachtade, och för et uti diupestä okunnighet stadt folck hållne, gått i den delen, hwad wettenskapen om deras inhemska örter nyttja och bruk i det allmänna lefwernet angår; näppeligen gifwes hos dem en ört, som de ei skola weta bruka anten til det ena eller det andra; och ofta kunna de af en enda ört framwisa margfallig nyttja både til maat, dricka, kläder, färger, husgeråds saker, läkedomar, m: m; men här i vårt Sverige, då hushållningen låg hos oss fördom i låger wall, gapade wi endast efter utländskt och sågo ei det som war för våra fötter: alt hwad af örteriket war tagit til maat, läkedomar, kläder, Färgerier m: m: togs af utlänningen emot dryg penninge-ränta, änskönt wi ofta ägde en stor del deraf sielfwe i långt större ymnoghet, eller åtminstone något jämgodt; exempel härpå gifwas til öfwerflöd: måste icke wi tilförene införskrifwa Mannagryn ifrån Västen och Preussen emot dryg betalning, som likwäl nu hos oss lätt samlas, och finnes i våra sumpiga och annars onyttige diken och sancka betesmarcker i större ymnoghet än hos utlänningen? Nästan alla våra Apothekare-örter togos fördom från utlänningen, fast mer än många af dem wårte i största myckenhet på våra fält, åkerrenar och backar: wi köpte utifrån til vårt Oeconomiska eller Medicinska behof de wårter, som ofta af utlänningen eller andra woro samlade innom vårt eget Gäderneslands gränser: wi trodde intet dogde, som ei kom ifrån fremmande länder. Ufelt Folck! Gud gifwe bara, at uti mycket ännu en dylik förderfwad smäl ei med fog kan oss tilwitas! wi hafwa wäl nu ändteligen i en lyckelig stund börjat småningom öppna ögonen, samt se närmare och nogare efter hwad wi sielfwa öga och hwad wi härtills trampat med fötterna: Örtekundskapen, som förut ansågs hos oss anten med föracht, eller för en onyttig curieuseitet, eller endast bandts wid

wid Säkare-Pösten, här nu genom den redighet, sius och sätte-
 het, hwari vår makalösa LINNÆUS bragt den, fått hos oss
 et sådant wärde, och blifwit funnen så oumgängelig äfwen uti de
 Oeconomiske Wetenskaper, at icke allenast Höga Öfwerheten
 hafst all omkostnad och upmuntran ospard til des befrämjande,
 utan ock ätskillige Höge Herrar och wittre Män hafwa genom
 skrifter sinsligen för ögonen lagt den nytta Fäderneslandet ge-
 nom den sammas upodlande tillflyter. Detta allt har ock ei
 warit fruchtloft hos oss: Wåra Botanici här i Sverige haf-
 wa nu innom 20 a 30 år, genom slit och möda ei ollenast uptäckt
 Oeconomiske och Medicinske nyttor af nästan flere örter, än
 allt hwad förut af slike nyttor war bekant, utan ock intryckt i en
 stor del af ungdomen en eld och åhoga för Naturkunigheten,
 så at man nu börjat liksom af medfödd drift besitta sig så wäl
 om örternas nogare känning, som om deras lämpning til hus-
 hållningen. Man stadnade förut blott wid at nämna örtens
 namn, och säga til hwad Clafs hon hörde; men nu har man
 blifwit lika mon om nyttan som om selswa örte-känningen, wäl
 wetande at blotta kännandet utan nyttan söga gagnar; dock
 wansedt mycket således genom slit i rön och anmärkingar redan
 är uptäckt blifwit, felas, tör hända, ännu det måsta; wi hafwa
 oss ei ännu bekant alla vårt Rikes förmöner; många vårt lands
 producter töra ännu ligga för oss aldeles i mörckret och många
 nyttor af de bekantaste ämnen ännu wara förborgade: ätskilliga
 inhemska örter torde ännu hafwa mångfalt förträffelig nytta,
 anten uti hushållningen eller Medicinen, som endast är bekant
 hos en eller annan i Fäderneslandet, hwilcken af en handelse
 råkat finna derpå, eller drft den kundskapen af sina förfäder. Så
 stor skada nu Fäderneslandet hade därpå, om sådan förträffelig
 kundskap skulle jänne des kännare dö ut och ei bli almän, så nyt-
 tigt wore twärtom det för det allmänna, om sådant ju före des häl-
 dre ifrån hwar ort skulle almänt göras: Ho wet hwad almän-
 heten ännu jämwäl här i Finland kan hafwa sig bekant; ty
 man

man här härtills, i synnerhet här, varit försummelig at samla anmärkningar, eller göra enskildas kunskap almån; sådant torde liksom wäl nu lättare gå för sig, sedan man ei allenast är noga öfwerlysgad om Höga Öfwerhetens synnerliga Wåd emot dem, som siike för Fäderneslandet nyttige nyheter uptäcka, utan Herrar Studerande wid denna Academie äfwen med en synnerlig flit börjat winläggga sig om all mögelig insicht i denna wettenskap. För hända, om man hade sig bekant alt det, som en eller annan privat person wet om örternes nyttor, skulle wi anten slippa at taga mycket från utlåningen, som wi ännu tarfwa, och hwarföre ärligen wackra penningesummor gå ut ifrån Riket, eller kunde någre behändige sätt uptäckas, at förbättra wårt lands producter, hwarigenom samma ändamål skulle winnas.

Alt nu ernå et så högst nödigt och Fäderneslandets wäl så nära rörande ändamål, såsom ock i anseende dertil, at de i detta ämne förut utkomne wittre Mäns arbeten dels äro så kostsamma, dels så sällsynta och rara, at största delen hwarcken mächta eller kunna förskaffa sig dem til esterrättelse, har jag i betraktan af den deraf Fäderneslandet owerdärligen tilflytande stora nytta, dels utaf det jag inhämtat af Herr Prästis föreläsningar om våra inhemska wårters nytta uti Oeconomien, dels af det jag sielf haft tillfälle at lära af Desebeskrifningars och böckers läsande i denna saken, achtat mödan wårdt, at til et Academiskt snilleprof, upsättia hwarjehanda Frågor uti Botaniqven, besynnerligen i det som våra inhemska örternes Oeconomiske och Medecinske nyttor angår, at derigenom gifwa en och hwar anten af Herrar Studerande, som resa eller wistas någon tid på landet, eller af det Wörd. Prästerkapet, och andre å Landsbygden boende Stånds-personer, som ei haft tillfälle at genomögna Oeconomiska och Botan. böcker, skrifa på detta sätt, anledning, at spana efter och utforska sådant hos gemene man, eller om de sielfwre hafwa något fördelachtigt ämne eller nyttiosätt sig bekant, det samma benågit uptäcka, anten genom bref til Kongl. Wetenskaps

Kaps Academien, eller til Herr Præses. Man gör sig så mycket säkrare hopp om, at denna wälmening winner wercksalighet, som hwar och en lätt kan finna, huru margfallig, så allmän, som enskild nytta däraf skulle kunna hänledas; wi finge ju härigenom, i denna delen, en fullkomlig Natural-Historie öfwer Finland: wi finge weta våra inhemste wäxters mångfalliga nyttor, som oss ei förut varit bekante: wi torde slippa at taga från utläningen mycket, som wi förut måst begära därifrån: wi torde ock då ei mera behöfwa anlita honom om at förädla våra Råämnen, och således någorlunda skudda af oss den blygsamma utgiften, at betala penningar för wårt eget: det reddest baraste, som underhåller lifwet i et samhälle, nemligen Penningarne, skulle då stadna i egne händer och utläningen skulle betagas tillfälle, at utfuga lifsfasterne ifrån wår Rikskropp: desutom kunde alla dessa anmärkingar om örternes nyttor, som ifrån flere och särskilde orter, skulle samlas, med det som förut derom bekant är, tillsammans i en bok utgifwas genom trycket och almänne göras, då ei allenast ens och hwars namn, som någon ny nytta upptäckt, kunde til hans wälförtienta heder därwid tillätas, utan ock en owärderlig fördel skulle Forsterlandet deraf tillflyta.

Här nedanföre har man fördensfull, efter lofwen, welat införa följande frågor:

1. Huru många och hwilcka örter finnas på hwar ort?
2. Hwilcka träar och buskar på hwar ort?
3. Hwad namn anten på Finnska eller Swenska inwånarena på hwar ort gifwa träar eller örter?
4. Hwilcka wäxter äro brukade eller kunna brukas at baka bröd af?

anm. Kunde tillika ansöras, hwilcka blifwit besundne mera närande och helsosamma än andra; äfwen huru folket besunnit och besinna sig efter hwar wäxt de bruka til mat, anten til bröd, eller på annat sätt.

5. Hwilcka at baka gröt eller wälling af?
6. Hwilcka at bruka som kåhl, grönkohl &c.

7. Hwilcka kunna brukas som rosvor, kålrötter, Poteter, morötter 2c?

ann. Suck hvad förmon för den fattiga wid dyr tid, om wi ha de op noga bekant alla de inhemska örter, som på ett eller annat sätt kunna tjena til mat: wittre Män hafwa wäl redan något giordt häri; men ännu felas mycket.

8. Hwilcka örter kunna brukas som sallad, Lactue?

9. Hwilcka til syltsaker, anten at insylta som gurkbor, eller Capris; eller at eljes förwara, anten torefade, eller färsta?

10. Hwilcka at göra eller koka moos af?

11. Hwilcka at göra socker eller sirap af?

ann. Suru socker kokas i Norra America af den laka eller saft, som om wäru flyter wid huggandet utur Lönn, lik bidrak-laka, kan ses af Kongl. Wetenskaps Acad. Handl. för år 1751. pag. 143. seqq.

12. Hwilcka at koka, prässa, eller göra oljor af til mat, lius, lampor. 2c?

13. Hwilcka at göra dricka af?

14. Hwilcka at tilreda wijn af?

15. Hwilcka at bruka som krydder i maat, bränwin 2c?

16. Hwilcka at göra ätticka utaf?

ann. wi hafwa många härslag op redan bekante, som äro tienlige därtil, men det lärer ännu wara en god del som man ei försökt: bären af Hafs-törne (Hippophaë) torde ei wara så väfna.

17. Hwilcka at bränna bränwin utaf?

18. Hwilcka duga at bruka i stället för Thée eller Coffée?

ann. Jag är säker wi hafwa mer än många inhemska växter, som wore så nyttiga och så helsosamma at bruka som Thée och Coffée; men de hafwa cudast den ledsamheten, at de äro inhemska och turet så dyra.

19. Hwilcka at bruka i stället för Tobak?

20. Hwilcka i stället för humbla?

21. Hwilcka Mässar wärande anten på jord, berg, stenar, eller Trän, kunna tjena til mat, eller om man brukar några hafs- och sjöväxter därtil?

ann. så hafwa Irlandarena deras Dalesh, Skottarne deras Fucum
lavis

latissimum, Skottiska westra öboerne deras Slake och Sea - tangle, alt sid, och hafz; växter, som de äta; willa Americanerne i norra America hafwa deras Trippe de roche, en art stennåsa, den de tilreda til mat, som Herr Prates mig berättat.

22. Hwilcka Swampar brukas til mat?

23. Hwilcka örter tjena för ull, hampa, Lijn, Bomull, eller Silke, til kläder, stoppning, tråd, eller annat?

24. Hwilcka tjena at färga wlle eller linne anten rödt, eller guldt, eller blått, eller grönt, eller brunt, eller swart, eller någon annan färg?

answ. Wåra mårta färgegräs hafwa wi härtills tagit utifrån; således har beklageligen en otrolig penninge, summa årligen slutit ur landet til utlåningen dertföre; man skulle dock tro, at en del af wåra inhemska växter skulle gifwa så stön färg, som de utlånka; wi hafwa ei allenast anledning at tro det, utan wi hafwa med många det ersarit; men med de mårta är ännu osödrökt: för hända at framtiden än kan wisa, at af wåra allmånaste och nu förachteligaste växter kunna fås de härligaste färgor: somlige stennåsar (Lichenes) gifwa förträffeligen stöna färgor, i synnerhet wissa utlånka; Inter Rile har mer af dessa, än Smerige, och ingenstädes är mindre undersökt, hwad de duga til. Tänck, min påsare, om någon hos oss skulle kunna upptäcka, at af den eller den af wåra allmånaste stennåsar kunde färgas en förträffelig röd, eller annan färg, huru wälförtient den gjorde sig af Fäderneslandet, och hwad penninge-summa derigenom kunde stadna gwar innom Riket.

25. Hwilcka tjena at göra anten rödt, eller swart, eller blått, eller grönt, eller guldt, eller något annat blått?

26. Om på örterne, eller på deras rötter finnas insekter, eller insektsbo, som gifwa röd, blå eller annan färg?

27. Hwilcka til Lius?

28. Hwilcka tjena til såpa och twål?

29. Hwilcka at harska läder?

30. Hwilcka at göra läder smidigt och miukt?

31. Hwilka träns bäst och tienligast til hwarjehanda slags snickare, och annat arbete?

32. Hwilcka tienlige til allehanda husgeräds saker, såsom Stolar

Stolar, mattor, askar, papper, wär, fernissa, liuswefkar,
 at mössa hus med, widjor, fudske m: m: ?

33. Hwilcka bäst at täcka tak med ?

34. Hwilcka bäst at fästa mull på Torstak ?

35. Hwilcka tienlige at göda åkrar ?

ann. wid södänterre af Holland, England, Irland, Frankrike, wils-
 sa delar af Swertige, samt på många andra ställen, samlas de
 wärter, som hafwet häfwer til fränderne, och kastas i högar at rutna,
 hwilcka sedan blifwa en härlig gödning. De Romare fordom,
 och ännu andra omtänksamma Folckslag hafwa wissa wärter, dem
 de så på magra åkrar, hwilcka wära där frodigt, men då de stå
 i bästa wärt, wldijas de ned och dymedelsi förträffeligen göda åkren.

36. Hwilcka tienlige til lefwande häckar och Gärdes-gårdar ?

ann. I England hafwa de nästan inga andra gärdes-gårdar än de,
 som bestå af lefwande taggiga trån; dessa stå år från år; hela
 landet ser deraf ut som en kryddgård: Hagtoru och Slån utgåra
 de mästa af deras häckar.

37. Hwilcka aldrasfordelachtigast at så och plantera på ångar,
 och som där gifwa den frodigaste wärt ?

38. Hwilcka skadeliga på åker eller ång ?

39. Hwilcka ogräs bland såd på åkrar ?

40. Hwilcka åtas hålst anten af hästar, eller af kor, eller
 af får, eller af getter, eller af swijn, eller af andra tama
 diur ?

ann. hwart creatur har wissa wärter, som deti håldre åter, än andra,
 lika som en menniska tycker mer om den ena rätten, än om den
 andra; Om man då, til exemp. födde en koo med de wärter,
 som hon hålst utwalde, och som fölgachteligen smaka henne bäst, så
 skulle hon wära friskare, mildere mera, gifwa kraftigare mjölk,
 blifwa fetare, så wälsmakeligare kött, än en annan koo, som födes
 med hwad slags föda kan wära tilgång på, utan wahl: och samma
 med de andra Creatur; mon då elndigt, at noga och stitigt se efter,
 hwilcka örter hwart slags kreatur hålst utwälja til maat ?

41. Hwilcka tienlige til foder för hwarjehanda tama kreatur ?

42. Hwilcka åtas af willa diur, Foglar, Fiskar &c.

43. Hwil-

43. Hvilcke örter anten hästar, eller koor, eller Får, eller Getter, eller twin, eller andre tama diur ei äta, utan lämna at stå orörde?

ann. De gå dem af naturen förbi, emedan de äro skadelige för deras frepp; så ser man kreatur lemna de förgiftigaste örter orörde, fast de aldrig sedt dem förut; jag menar här, då de hafwa sit fria wal och ei hungren tvingar dem.

44. Hvilcke göra folck rasande och galna?

45. Hvilcke taga lifwet af folck eller Creatur, samt af hvilcke slags Creatur?

ann. Ofta ätes en ört utan fara af det ena kreaturet, men är et förgift för det andra: folck äta ock många, dem kreatur ei utan lifsfara kunna förtära.

46. Hvilcke döda eller fördrifwa löß, loppor, mahl, rot-mass, kåhlmass, andra massar, brömsar, mygg, wägg-löß, eller andra skadeliga kråk; eller bortsjaga Rottor ic.

ann. Så fördrifwer Flugswamp wägglöß: Porß lagd bland dyngan, och på åkren förð, sägas bortsjaga rotmassen ic.

47. Hvilcke örter kastade i watn göra fiskar yra?

48. Hvilcke tienlige at dämpa flygsand?

49. Hvilcke förorsaka elak smak på mjölk, smör, ost, Kött ic.

50. Hvilcke utwisa källor, brunnar, örter underkastade frosts-nätter, saltkällor?

ann. När Salicornia finnes något stycke från hafwet, ger den tekn til saltjord eller saltkällor; samma gödra wissa Chenopodia och Attriplices: Tusilago hålles före utmärcka watn ädrar i jorden: Mni-um utpekaf kallkällor. ic.

51. Hvilcke örter gifwa tekn til tillkommande wäders-let, ärswärt ic?

52. Hvilcke utwisa hwad tid på året eller tima på dagen det är?

ann. wissa blommor, i synnerhet af Syngenesia Linnæi, öppna sig wis- sa timar på dagen, och på wissa sluta sig igen, anten wäderleten är klar eller mülen; ätskilliga blommor komma fram nästan på wiss dag och Datum om sommaren.

53. Hvilcke örter brukas uti Medicine, samt emot hvilcke sjukdomar, och huru?

54. Hvilcke brukas mot hwarjehanda större och mindre bo- skaps främper?

55. Om man funnit några willa eller tama diur bruka några örter, som en Medicin, mot någon deras sjukdom?

10
ann. Medici påstå, at menniskan lärvt många Läknemedel af willa
durr; Man kan läsa hwad Boccone och andre specielt här om skrifwit.

56. Hwad widseppelser wid årtfillige slags wårter?

ann. Så hänga somtige wissa örter i taf, at förhindra träldom;
andré bára på halsen, lägga under tröskelen, jätta öfwer Få.
husddren ic. wissa wårter, i mening at hafwa bättre lycka.

57. Hwartil hwart slags Träd och buskar nyttias, samt
huru mångfallig nytta kan göras af hwardera?

58. Hwad nytta eljes, utom hwad nu korteligen anfördt är,
kan göras af allehanda slags wårter?

Härwid märkes, at wid alt detta ei är nog, at upteckna hwilcka
wårter brukas til et eller annat; utan tillika bör noga och omständ-
deligen utföras selswa sättet, huru de brukas; ty minsta omständig-
het förglömd, kan ofsa göra at hela bruket misshäkas?

59. Räkna saf-ringar på allehanda slags trån och buskar, at där igenom finna
huru gamla de äro?

60. Om mycket sol-winda trån, hwad orsaken därtill?

61. Hwilka trån warachtigast? och hwad jordmon gör derwid?

62. Hwilcka trån befinnas af starka wintrar gå ut?

63. Om jordmon, tiden när de huggas ic. bidraga til, at trån blifwa
mer maskätna än eljes?

64. Hwilcka triffwas och wåra bäst uti någon wif jordwån, skälle ic. som:
hwilcka wåra frodigast och hållst i swartmylla; i lera, i sand, i mo,
i gäsjord, i krita, på stenar, uti sten-rösjor; på andra trån eller
wårter, på fjäll, på högre eller lägre berg, wid hafsvidan, på hafs-
ståndet eller i negden af hafwet; uti dalar, uti stogar både i tätare och
glesare, löfskogar, buskager, på ångar, på slätter, i stark blåst, i lugn,
uti buskar; uti salt watn, uti sidar, Gloder, åar, bäckar, uti karr,
uti källor och källrännilar, uti starkt solbadd; uti beständig flugga,
eller på norra sidan af berg och backar, på de magraste och odugelig-
ste ställen. ic?

ann. Detta är af en otrolig nytta i hushållningen, ehuru det för en min-
dre eftertänksam wid första påseendet skulle synas mera curieus än nö-
digt; men nyttan deraf är stor: När man får tillräckliga och ri-
tiga råd härutinnan, ären förståndig hushållare i stånd, at göra hwar
jordlapp han äger sig til marfallig batnad; örterne triffwas aldråhållt,
och utan mennisko omwårdnad uti deras naturlige ställen, där de af
sig selswa wille wåra; när man då, til exempel, wet, hwilcka wårter al-
dråhållt wåra på torra och magra ställen, samt hwilcka af de samma
hafwa största nyttan, så behöfwer en hushållare ei mera, än skaffa af
sådana wårter frön, och så dem på dylige ställen, de skola då af sig sels-
wa wåra där frodigare och bättre utan widare ans, än dem man med
mycket beswär sköter i Kryddgårdar, och så med de öfrige.

Sudi som riktas wårt Land med ymnighet af nyttige wårter, ware ewig ära!

**

**

**